

Henry David Thoreau bio je američki književnik, filozof i društveni aktivist. Rođen je 12. srpnja 1817. godine u gradiću Concord, u državi Massachusetts, gdje je i umro 6. svibnja 1862. u 44. godini života. Njegova najznačajnija djela su knjiga Walden i esej Civil Disobedience (Građanski neposluh). Prema umjetničkom i filozofskom izričaju pripadao je krugu američkih transcendentalista, uz bok R. W. Emersonu. Među prvima je predložio koncept građanskog neposluha te se, uz podijeljena mišljenja, smatra jednim od pionira američkog individualističkog anarhizma. Njegova razmišljanja značajno su utjecala na Lava Nikolajeviča Tolstoja, Mahatmu Gandhija, Martina Luthera Kinga, i ostale. Glavne crte Thoreauove filozofije su individualizam, samodostatnost, težnja ka jednostavnom životu u skladu s prirodom itd.

Može se reći kako je sukob s autoritetom bila obiteljska crta koja je dohvatila i samog Thoreaua. Naime, njegov je djed Asa Dunbar vodio prvu studentsku pobunu u Sjevernoj Americi, tadašnjim britanskim kolonijama, i to 1766. godine na Harvardu. Na istom je sveučilištu Henry David Thoreau, rođen u mjestu gdje se odigrala jedna od prvih bitaka Američke revolucije, kasnije studirao retoriku, klasičnu filozofiju i matematiku te je navodno odbio platiti pet dolara za diplomu nakon završetka studija. Pod utjecajem Emersona prihvatio je transcendentalističku filozofiju koja je naglasak stavljala na sposobnosti pojedinca da spozna svijet oko sebe bez utjecaja uspostavljenih institucija i njihovih dogmi. Godine 1845., u vrijeme kada se industrijska revolucija počela širiti zapadnom civilizacijom, Thoreau se odvažio na dvogodišnji eksperiment života u prirodi; uz jezero Walden sagradio je drvenu kolibicu kako bi, poput kakvog pustinjaka,

istražio granice samodostatnosti. Za vrijeme boravka u šumi Thoreau je intenzivno čitao i pisao te je naposljetku i objavio knjigu *Walden* (1854.) koja sadrži njegova razmišljanja o prirodi, samoći, suvremenom društvu i drugim temama. Među ostalima, upamćena je sljedeća njegova izjava: "Čovjek je bogat onoliko koliko stvari može napustiti." Zbog stavova izrečenih u ovom djelu mnogi ga danas smatraju "ocem pokreta za zaštitu prirode". U *Waldenu* Thoreau ljudsku savjest i trenutnu procjenu situacije stavlja ispred generičke provedbe unaprijed određenih zakona.

Nakon što je odbio platiti porez državi koja je ratovala s Meksikom (1846. – 1848.) te je u okovima držala nekoliko stotina tisuća crnih robova, Thoreau je, inače vatreni abolicionist, završio u zatvoru. Kada ga je posjetio u pritvoru, Emerson ga je upitao: "Što radiš iza rešetaka?". Thoreau mu je odgovorio s protupitanjem: "Što ti radiš s druge strane?". Iako je u zatvoru proveo samo jedan dan, taj je događaj iznimno utjecao na njega tako da je 1849. napisao svoj poznati esej *Građanski neposluh*, klasik koji tematizira nenasilni i izvaninstitucionalni otpor autoritetu. Ovdje je iznio nekoliko važnih stavova: 1) ljudi ne smiju dozvoliti da vlada naruši njihovu savjest, 2) vlade više štete nego što pomažu, zato je njihovo postojanje iznimno teško opravdati, 3) ljudi se imaju pravo pobuniti i povesti revoluciju, 4) plaćanjem poreza mi podupiremo nepravednu politiku vladajućih, 5) demokracija nije najbolji politički sustav, zato jer većina ne donosi nužno dobre odluke, 6) ako živite skromnije, manje ćete imati i za izgubiti, 7) treba konstantno inzistirati na boljim životnim uvjetima i pravdi. Govoreći o suvremenom kontekstu, o konceptu građanskog neposluha, razvilo se više teorija, a svakako među najznačajnijima su razmišljanja američkog sociologa Johna Rawlsa (1921. – 2002.).

Uvodni odlomak *Građanskog neposluha* sadrži zanimljivu, ali pomalo kontradiktornu misao; riječ je o ideji da je najbolja ona vlast koja najmanje vlada ili ne vlada uopće. Očito je kako je vlast koja uopće ne vlada svojevrsni oksimoron. Slične intelektualne egzibicije i skokove između različitih polova mišljenja Thoreau zadržava kroz čitav esej. U jednom odlomku Thoreau koristi i termin "no-government men", koji je u onovremenom američkom diskursu označavao anarhiste poput Lysandera Spoonera, Benjamina Tuckera, Josiaha Warrena i Williama B. Greenea. Iako se odbijao nazvati pripadnikom bilo kojeg pokreta, pa tako i anarhističkog, kasniji su kritičari i čitatelji njegovih djela Thoreauove ideje svrstali najbliže potonjima. Thoreau je vrlo vjerojatno bio upoznat s aktivnostima američkih anarhista, no nikada nije stupio u kontakt s njima. Njegov izraziti individualizam suviše je bio skeptičan prema masovnim akcijama. S druge pak strane, Thoreauovo bezrezervno podupiranje oružanih akcija radikalnih abolicionista poput Johna Browna otkriva drugu stranu "mudraca iz Concorda" koji je žustro zagovarao pravo na pobunu i revolt naroda. Kada je u pitanju izlazak na izbore, Thoreau nudi još jedno zanimljivo razmišljanje; glasovanje je poput igre u kojoj čovjek izražava svoju želju za općim dobrim, ali ne poduzima ništa više od toga. Prema Thoreau stoga, mudri pojedinac ne smije svu odgovornost prebaciti na vladajuće ili većinu stanovništva.

Nepredvidljiva razmišljanja Henryja Davida Thoreaua, čovjeka koji je nastojao održati ravnotežu između osobnosti umjetnika i pobunjenika, prije svega stavljaju naglasak na individualizam oslobođen od bilo kojeg oblika doktrina i zacrtanih pravaca. No, paradoks njegovih ideja, koje lete od nasilnog revolucionara do miroljubivog pacifista, ne daju nam za pravo staviti konačan zaključak na njegov lik i djelo, bez obzira što je i sam napisao kako je "objavio tihi rat Državi".

Literatura:

Thoreau, Henry David, 2004., Walden and Civil Disobedience, Signet Classics

Woodcock, George, 1975., Anarchism, Penguin Books

Zinn, Howard, 2003, A People's History of the United States, The New Press

Online arhiva Thoreauovih djela: <http://www.thoreau-online.org/>

Napisao: Luka Pejić

Centar za anarhističke studije, studeni 2010.